

Văn hóa sống hay là môn học làm người

Trong bài viết gần đây in trên mục Tiếng nói nhà văn báo Văn nghệ, tôi đã lên tiếng báo động về tình trạng lộn xộn giữa văn hóa và vô văn hóa trong cách sống và lối sống đang diễn ra ở nông thôn, bằng những chuyện điển hình. Cụ thể là đám tang một con nghiện chết do sốc thuốc mà ông trưởng thôn đọc lời điều lúc tiễn đưa, đã hết lời ca ngợi con nghiện là tấm gương sáng để cho dân làng và con cháu noi theo, hay tình trạng chạy theo thành tích mà phong danh văn hóa cho cả những đối tượng mắc tội đánh vợ chửi chồng, con đánh cha, đề đóm, trộm cắp...

Bức tranh nông thôn đang thay đổi từng ngày, mảng sáng, mảng tối đan chen cài răng lược. Không ai phủ nhận thành tựu kinh tế, những chính thành tựu kinh tế đổi mới đã đưa người nông dân từ làng ra phố, biến làng thành phố, để rồi làng chẳng ra làng, mà phố cũng chẳng ra phố. Nét đẹp truyền thống teo dần trong khi nét đẹp văn minh thì không thấy ai.

Tôi có biết một làng, suốt một thời đói rách, mấy chục năm không có ly hôn, không có ngoại tình, không có nghiện ngập, thậm chí không có đánh chửi nhau. Trai gái yêu nhau đến ngày cưới, cô dâu không có váy hồng, váy trắng, không dây chuyền, vòng nhẫn, còn chú rể thì không com-lê, cà-vạt mà chỉ là quần sòng, áo vải; và cũng không có cỗ chỉ có cơm rau... Như vậy, mà họ sống với nhau êm thấm suốt một thời dài, qua cơn bĩ cực đến ngày thái lai.

Làng ngày ấy, từng nhà không có cổng, không có tường bao, nhà nọ cách nhà kia chỉ là vệt đậu cúc tần mỏng manh và những lối mòn qua đậu do mỗi

ngày, hàng xóm mấy lần sang nhà nhau; khi gửi miếng trầu, lúc cho nhau gói thuốc lào, hoặc mời nhau bát nước vối, hoặc cùng nhau ngồi quanh nồi khoai lang bốc khói. Nửa đêm có ai chẳng may đau bụng, hoặc cảm sốt thì lập tức cả làng chạy đến, người đào gừng giã hoà nước uống, người hái lá cúc tần giã nhỏ tẩm dầu tây gói vào khăn để đánh cảm, nếu phải đưa đi viện thì người ta chạy mau về nhà tháo vông và tháo gióng chuồng trâu rồi xúm vào khiêng đi viện.

Cái tình làng, nghĩa xóm ấy hôm nay trôn chạy đâu rồi, để con người ngày càng vô cảm, biết hàng xóm có người gặp nạn, nhưng nhà bên vẫn khép cửa ngồi uống cà phê, mở đài nghe nhạc???

Ngày nay, sao không có lớp dạy truyền thống cha ông, sao không đưa cái truyền thống tốt đẹp ấy vào sách giáo khoa, vào các chương trình chính huấn, học tập, sao không đưa vào các nghị quyết một cách cụ thể để học tập có hệ thống và nghiêm túc? Có tình làng nghĩa xóm ắt sẽ có tình nghĩa cha con, chồng vợ, đó là văn hóa làm người, một thứ văn hóa gốc của mọi văn hóa, đánh mất nó thì kinh tế phát triển đến bao nhiêu cũng không bù được.

Có nhiều ông năm bở bảy bịch, nay nhà hàng, mai quán trọ với gái mà ông bắt vợ phải thủy chung như nhất thì liệu có được không, hay ông ăn chả, bà ăn nem? Gia đình đổ vỡ, hạnh phúc tiêu tan vì đâu? Tình phụ tử là bồn phận, là lương tâm, là giá trị lớn của con người, là văn hóa thượng đỉnh, nó được giữ gìn cả những khi cuộc sống con người bị dồn đến cùng cực, nhưng dường như lúc này, nó đang teo tóp.

Tôi đã chứng kiến một câu chuyện thế này: Có một ông bố hiền lành chất phác, cả đời cặm cùi lao động nuôi con khôn lớn, rồi lấy vợ cho nó. Tuy vẫn

sống chung nhà, nhưng nó lại ăn riêng. Một hôm, nó được một người bạn cho một chai rượu trắng cầm về nhà, ông bố thèm rượu hỏi vay nửa chai, nó đồng ý cho vay, nhưng lấy dây đo ngắn chai rất cẩn thận rồi mới rót rượu, sợ rót hơn cho bố một ly thì mình bị thiệt. Trời đất ơi, chứng kiến chuyện này, tôi buồn cười suốt mấy ngày, dù là cười ra nước mắt. Một hệ thống các loại trường từ thấp đến cao dạy bao nhiêu thứ viển vông mà sao không có môn học làm vợ, làm chồng, làm con, làm cha... nói gọn là sao không có môn học làm người? Môn này tưởng dễ mà khó, tưởng tầm thường mà cao vời vợi. Xã hội loài người thăng hoa hay lụn bại chính là ở môn này. Hiện nay, chúng ta chi hàng ngàn tỷ làm sân golf, hoặc tổ chức liên miên các cuộc họp vô bổ, khước trương các lễ hội nọ, lễ hội kia một cách lãng phí. Tiền ấy nên dồn vào mở các lớp học làm người, đầu tư cho con người là đầu tư có lãi nhất, ở tầm cao nhất.

Giờ đây con người đang khát khao cái gì? Vì sao thói hư tật xấu phát triển nhanh đến thế? Khi đói quá thì con người khát khao cái ăn, cái uống, nhưng khi đã tạm no thì con người không chỉ khát khao có thể mà còn khát khao một tầm cao về giá trị làm người, về chất lượng cuộc sống mang vẻ đẹp tâm hồn và yếu tố tâm linh, cái này chỉ có văn hóa sống mới là chìa khóa vàng cho con người mở cửa bước vào. Khi có văn hóa sống ở tầm cao thì người đàn ông sẽ không hành hạ vợ theo bản năng, vợ sẽ không cậy cái gì đó mà chửi rủa chồng, hòa hợp thì sẽ thủy chung trọn vẹn, con cái sẽ hết lòng kính yêu cha mẹ, tình làng nghĩa xóm sẽ đậm đà, dù dậu cúc tần đã đi vào quá khứ nhưng tường cao, cổng kín cũng không ngăn cách được tình người.

Tôi biết có một gia đình gần làng tôi hiện chung sống dưới một mái nhà với bốn thế hệ (tứ đại đồng đường). Hai cụ đã ở vào tuổi trên tám mươi, các con

ở tuổi sáu mươi, cháu ở tuổi bốn mươi, chắt ở tuổi lên mười, tất cả là nông dân, không ai làm cán bộ, trình độ văn hóa theo bằng cấp thì không cao, nhưng gia đình ấy vẫn sống rất hoà thuận, êm ấm. Cha mẹ, ông bà phải sống mẫu mực để làm gương cho con cháu. Tất cả những cặp vợ chồng trong gia đình đều sống thủy chung trọn vẹn, không rượu chè, cờ bạc, mà hăng say lao động, đặc biệt là có tình yêu thương, nhường nhịn với nhau. Thương người thì người sẽ thương ta, yêu người thì người sẽ yêu ta, giúp người thì người sẽ giúp ta, trân trọng người thì người trân trọng ta. Ta có ích cho đời thì đời sẽ trả nghĩa cho ta. Vợ chồng tôn trọng nhau, yêu nhau bền chặt, cha mẹ thương con hết lòng thì con sẽ mang ơn và hết lòng phụng dưỡng, ông bà hết lòng quý cháu thì cháu sẽ hết lòng kính trọng ông bà, anh chị em thương yêu, nhường nhịn nhau là phúc lớn của đại gia đình...

Đó là văn hóa sống. Cần đầu tư xây dựng văn hóa sống thành một môn học để đưa vào giảng dạy ở tất cả các trường, gọi là môn học làm người. Làm được điều này thì những hành vi vô văn hóa đang diễn ra hàng ngày hàng giờ sẽ dần bị loại, thay vào đấy là một cộng đồng biết sống với nhau đẹp, có văn hóa từ trong gia đình, trong họ hàng đến làng xóm đều tràn ngập yêu thương và trân trọng nhau; người Việt Nam sẽ không chỉ giàu về kinh tế mà còn giàu về văn hóa sống, đẹp về tâm hồn, cao về nhân cách làm người. Chúng ta, những người đang sống đây sẽ không phải hổ thẹn với cha ông, mà còn được quyền tự hào về những nét đẹp được tạo ra ở thời đại mình đang sống...